

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

Бібліографічні ідеї та технології

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД
IV квартал 2020 р.

ЗАПОРІЖЖЯ
2020

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

Відділ наукової інформації та бібліографії

Бібліографічні ідеї та технології

Аналітичний огляд

(IV квартал 2020 р.)

**Запоріжжя
2020**

УДК 027

Б59

- Б59 Бібліографічні ідеї та технології : аналіт. огляд : IV кв. 2020 р. /
КЗ «ЗОУНБ» ЗОР, Від. наук. інформації та бібліографії ;
[підгот. М. Маслової]. – Запоріжжя : [ЗОУНБ], 2020. – 28 с.

© Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека, 2020.

Четвертий випуск аналітичного огляду за 2020 рік знайомить з комплексом історичних та соціокультурних чинників розвитку бібліотечного соціального інституту, моделями гнучкої бібліотеки та сервіс-орієнтованого обслуговування користувачів, комунікативною складовою оптимізації бібліотечної діяльності в сучасних реаліях, типологічною класифікацією соціальних медіа, значенням соціальних мереж у просуванні довідково-бібліографічних продуктів і послуг та досвідом діяльності бібліотечних установ в умовах карантинних обмежень.

* * *

Таке багатогранне базове поняття сучасної теорії бібліотекознавства, як бібліотечний соціальний інститут, одночасно охоплює кілька сфер людської діяльності – документальну, інформаційно-комунікаційну, соціокультурну, освітню та просвітницьку. У кожен конкретний історичний період свого існування набуває певних особливостей та якостей.

З комплексом історичних та соціокультурних чинників розвитку, сучасних позицій глобальних інформаційних впливів та взаємодій, які призводять до якісних трансформацій і визначають перспективи бібліотечно-інформаційної діяльності та інформаційної освіти у певний історичний період, знайомить публікація О. В. Воскобойнікової-Гузєвої **«Бібліотечний соціальний інститут в першій чверті XXI століття: історичні та соціокультурні чинники розвитку»** (Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 1).

Авторка визначає декілька етапів розвитку бібліотечного соціального інституту зазначеного періоду. Перший, який заклав передумови його розвитку, – 1990-ті рр. Це етап технологічного становлення, національного відродження та пошуку ефективних шляхів взаємодії бібліотеки із оновленою інформаційною інфраструктурою суспільства, залучення до реалізації завдань Національної програми інформатизації.

Другий етап (2000-ті рр.) – активний технологічний розвиток, адаптація бібліотеками ідей вільного доступу до інформації, інноваційного експериментування із засобами інформаційно-

комунікаційних технологій та відповідного технологічного оновлення ресурсної бази бібліотек, орієнтованого на включення власних інформаційних ресурсів до світового інформаційного простору.

Третій етап (2010-ті рр. – і до сьогодні) – трансформаційний етап, орієнтований на комплексну модернізацію бібліотечно-інформаційної сфери, включення в інші сфери діяльності, реалізацію ідеї розвитку бібліотеки як соціального партнера держави у розбудові громадянського суспільства, рівноправного суб'єкта сфери інформаційного виробництва.

Саме для реалізації завдань цього етапу й була вироблена та ухвалена Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (на сьогодні єдиний загальнодержавний узагальнюючий документ, що скеровує розвиток бібліотечного соціального інституту в Україні).

Основними орієнтирами діяльності бібліотек на період до 2025 р. було визначено такі амбітні завдання, як консолідація суспільства, дотримання європейських цінностей, інтеграція до європейського співтовариства, підвищення якості життя українців шляхом забезпечення рівного доступу до інформації, знань і культурного надбання.

У цілому Стратегія складається з десяти напрямів, які охоплюють проблемні питання для трансформації та подальшого розвитку бібліотечного соціального інституту – від удосконалення нормативно-правової бази і створення нової архітектури інтегрованої бібліотечної системи країни до розвитку ефективних комунікацій до шляхів їхнього вирішення, які конкретизовані у короткостроковому (2016–2017), середньостроковому (2018–2020) та довгостроковому (2021–2025) планах дій.

У статті авторка детально характеризує основні етапи та складові Стратегії: практику, освіту, науку, комунікацію, самоорганізацію та управління, етику і право.

Звертає увагу на новий вектор суспільного розвитку, в якому бібліотечно-інформаційні установи країни можуть відігравати важливу роль – цифровізацію суспільства. Адже саме з метою інтеграції у світові процеси «цифровізації» стало прийняття низки урядових рішень, серед яких проєкт Кабінету Міністрів України «Цифровий порядок денний України 2020», створення у вересні 2019 р. Міністерства цифрової

трансформації, розвиток єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія», підписання у січні 2020 р. угоди між Українською бібліотечною асоціацією та Міністерством цифрової трансформації України про приєднання Асоціації як партнера до проєкту «Дія. Цифрова освіта».

З огляду на вищезазначене О. В. Воскобойнікова-Гузєва вбачає головною перспективою реалізації Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року залучення бібліотечно-інформаційних установ різних видів до участі в актуальних національних і міжнародних проєктах, зокрема, проєктах цифрової трансформації України.

Хочеться додати, що бібліотечна спільнота наразі активно працює у зазначеному напрямку та має низку досягнень. Наприклад, Регіональний консультаційно-тренінговий центр Запорізької ОУНБ (<https://www.facebook.com/groups/rctcZOUNB/>) вже став опорним пунктом для засвоєння нових цифрових компетентностей: проведені цикл вебінарів та майстер-класи (тільки останній майстер-клас «Microsoft Excel – практичні поради для бібліотекарів» (https://youtu.be/4bME3d4_44A) зібрав за 10 днів 1690 переглядів).

Продовжує тему стаття Тетяни Гранчак *«Концептуальна модель гнучкої бібліотеки»* (Укр. журнал з бібліотекознавства та інформ. наук. 2020. Вип. 6).

Авторка зазначає, що бібліотечна галузь в усьому світі сьогодні переживає кризу, спричинену необхідністю адаптації бібліотек до нових комунікаційних практик, пов'язаних із поширенням і розвитком інтернет-технологій. Для бібліотечних фахівців актуалізується питання визначення напрямів цієї адаптації, від чого залежатимуть пріоритети їхньої діяльності і сфера докладання зусиль. Потреба в орієнтирах для бібліотечної трансформації обумовлює необхідність вироблення типової моделі бібліотеки майбутнього. Пропонована модель гнучкої бібліотеки, на думку автора, має декілька складових: «бібліотечний простір», «бібліотечний сервіс», «кадровий потенціал» і «клієнтське середовище».

Розробка моделі бібліотеки майбутнього потребує врахування специфіки того середовища, в якому цій бібліотеці доведеться функціонувати, а саме – інформаційного суспільства, до особливостей якого відносять софтизацію (сервісну економіку), демасифікацію і

персоналізацію послуг, мережевість, «віртуалізацію», диференціацію та інтеграцію професій, зростання значення людського потенціалу. Тобто вирішальним фактором успіху стає дотримання гасла «кожному користувачеві – потрібну йому послугу».

Відхід від властивого індустріальному суспільству принципу масовості і надання стандартного набору послуг у бібліотечному обслуговуванні (забезпечення, переважно, доступу до документів та фактографічної інформації) став викликом для бібліотек і спричинив необхідність пошуку нових форм організації діяльності, за рахунок яких можна було б частково залучати потенціал інших інституцій і посилити в такий спосіб спроможність установи відповідати користувацьким запитам.

Як вихід, авторка пропонує скористатися принципом «мережевого підприємства» М. Кастельса. Це така організаційна форма бібліотеки майбутнього, де можна виокремлювати в рамках реалізації конкретних бізнес-проектів певні підрозділи. Вони, в свою чергу, можуть взаємодіяти (на основі відповідних угод) як структурні компоненти з підрозділами інших бібліотек (і не лише бібліотек, а й музеїв, архівів, видавництва тощо) у межах цілісної мережевої структури для досягнення визначеної проектом цілі.

Потреба у вибудовуванні таких мереж обумовлюється різноманітністю запитів користувачів в умовах обмежених можливостей кожної конкретної установи. Тож бібліотеки можуть доповнювати і розширювати свій сервісний потенціал через взаємодію з іншими інституціями і в такий спосіб посилювати спільну інституційну спроможність на інформаційному ринку. По завершенні проекту створені мережі реконфігуруються відповідно до нових потреб.

Організаційні обриси мережевої бібліотеки не є сталими. Залежно від напрямів діяльності і тих проектів, які установа реалізує, її структура стає гнучкою – вона може розширюватися за рахунок залучення організаційного потенціалу інших інституцій або скорочуватися після завершення проектів.

Авторка зазначає, що мережева бібліотека не є традиційною бібліотечною мережею або бібліотекою з окремими філіями. Це організаційна структура, що спрямовує свою діяльність на реалізацію

конкретних бізнес-проектів, у яких беруть участь різні інституції і організації через свої структурні підрозділи. Така мережа функціонує за принципом розподіленого підприємства, окремі структури якого гіпотетично можуть бути розташованими навіть у різних країнах.

До ключових конкурентних переваг мережевої форми організації діяльності відносять: швидкість виконання ринкового замовлення; можливість зниження сукупних витрат; можливість більш повного задоволення потреб замовника; можливість гнучкої адаптації до змін навколишнього середовища тощо.

Адаптації бібліотек до умов інформаційного суспільства сприятиме також «віртуалізація» (максимальне переведення в онлайнний режим бібліотечних процесів).

Функціонування побудованого на використанні інтернет-технологій бібліотечного сервісу також потребує змін в управлінні кадровим потенціалом – створення умов для найбільш повного розкриття, інтеграції та набуття нових компетентностей співробітниками установи, формування мотивації у працівників бібліотеки до опанування і використання нових знань. Адже у новітніх умовах затребуваним стає фахівець-універсал, який здатен швидко переключатися з одного завдання на інше, поєднувати умовні технологічні компетентності із соціогуманітарними, розуміти можливості їхнього застосування у практичній діяльності.

В своїй публікації авторка, як і попередня, звертається до Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», в якій передбачено актуалізацію системи знань, вмінь і навичок персоналу бібліотек і трансформацію системи їхньої безперервної освіти відповідно до міжнародних стандартів.

Таким чином, в умовах переходу до інформаційного суспільства структура бібліотечного персоналу і його компетентності набувають гнучкості і стають адаптивними до актуальних потреб бібліотечного сервісу.

Гнучкість бібліотеки, підсумовує Тетяна Гранчак, – зумовлюється притаманною їй мережевістю та функціонуванням як відкритої системи, що перебуває у взаємодії з оточуючим середовищем клієнтських потреб.

При цьому відкритість бібліотеки як системи вимагає застосування в її управлінні маркетингового підходу, який передбачає вивчення запитів і потреб користувачів і спрямування діяльності на адресне вироблення тих продуктів і послуг, які найкращим чином забезпечуватимуть їхні задоволення.

Увагу дослідників також привертає комунікативна складова як один із засобів оптимізації бібліотечної діяльності та адаптування до нових соціально-комунікативних реалій. Цій темі присвячена стаття Людмили Сісіної *«Комунікативний простір бібліотеки початку XXI ст.»* (Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2020. Вип. 60).

Авторка зазначає, що комунікативна функція – одна із сутнісних для бібліотеки, яка за своєю природою є суто комунікаційною структурою. Бібліотека акумулює та транслює культурні норми і цінності від покоління до покоління, сприяючи соціальній адаптації та соціалізації індивідів. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, впровадження інноваційних технологій поширення інформації збагатили новим змістом комунікативну функцію та розширили можливості її реалізації.

В своєму дослідженні вона характеризує окремі тенденції соціально комунікативної діяльності сучасних бібліотек. Так, у величезному масиві інформації, 80% якої, за багатьма свідченнями, перебуває в неструктурованому стані, сучасні бібліотеки виконують роль навігаторів, що вигідно вирізняє їх серед інших комунікативних суспільних структур. Саме бібліотека надає найбільш повну, достовірну, якісну, перевірену експертами інформацію та широкий і демократичний доступ до знань усім категоріям користувачів.

Однією з особливостей та водночас визначальних тенденцій соціально комунікативної діяльності бібліотек є переорієнтування на налагодження взаємодії з індивідуальним читачем та забезпечення його необхідним саме йому особисто матеріалом (індивідуальний інтегрований сервіс).

Вагомий вплив на комунікативний процес справляє посилення аналітичного компонента в обробці інформації, компонуванні отриманих даних і наданні користувачеві сконцентрованої за його запитом

інформації. Бібліотечні інформаційно-аналітичні структури виступають опосередкованим каналом комунікації між замовником і потрібними для нього знаннями з певної проблеми, адаптуючи останні під потреби замовника у своїх продуктах – аналітичних статтях, довідках тощо.

Вибірковий огляд сайтів вітчизняних та зарубіжних бібліотек свідчить про розмаїття пропонованих ними комунікативних практик правової, економічної, культурної, просвітницької тематики.

Створення в бібліотеці атмосфери відпочинку та розваги виправдовує себе переважно в діяльності масових бібліотек, які вирішують завдання залучення людей до культурного дозвілля, що включає й просвіту.

На відміну сутнісне призначення великих бібліотек, особливо наукових, дещо різниться – якщо говорити про наукову бібліотеку як про «третє місце» (нарівні з роботою і помешканням) у життєвому просторі людини, то це має бути «будинок знань» (не просто сховище), фабрика думки, центр синтезу та передачі всім охочим науково й соціально значущої інформації.

Внутрішнє облаштування реального бібліотечного простору також має важливе значення, адже він пропонується не лише для читання. Мають попит створювані в бібліотеках молодіжні, динамічні, привабливі, комфортні місця для індивідуального чи колективного навчання, ділових та інтелектуальних ігор, для творчості й інновацій.

Облаштовані і вже функціонують молодіжні простори в бібліотеках Києва, Львова, Одеси, Луцька, Запоріжжя. Серед успішних прикладів організації молодіжних просторів – Молодіжний центр «М-Формація» (м. Бердичів Житомирської обл.), молодіжний простір Одеської ОУНБ ім. М. С. Грушевського тощо.

Новою моделлю роботи бібліотек з користувачами та прикладом успішної організації комунікативного бібліотечного простору є коворкінг – окремий простір у приміщенні бібліотеки з гнучкою організацією середовища, що трансформується для потреб конкретного заходу або групи людей.

Прикладами успішних бібліотечних коворкінгів є коворкінг-центр «Velka» у Науковій бібліотеці Національного політехнічного університету «КПУ ім. Ігоря Сікорського», коворкінг-центр «Спільно

Hub» у Запорізькій ОУНБ, Центр спільної роботи та інновацій «UTime Hub» (коворкінг-центр) Наукової бібліотеки Української академії банківської справи НБУ.

Як соціальний інститут і учасник розвитку стратегічних комунікацій, бібліотеки відіграють важливу роль у становленні та розвитку інформаційної взаємодії на загальнодержавному рівні, розвиваючи взаємозв'язки, зокрема й з центральними та регіональними управлінськими структурами. Перед усім йдеться про інформаційно-комунікативний супровід усіх суспільно значущих процесів і подій, що відбуваються в країні і до яких бібліотеки активно долучаються. За сучасних технічних і технологічних можливостей це не лише інформація чи аналітичні матеріали, а й формування мережевих спільнот і платформ для обміну думками та з'ясування точок зору на актуальні суспільні проблеми.

Серед українських реалій, у яких інформаційно-комунікативна функція бібліотек набуває особливо актуального значення, – конституційний процес, електронне урядування, децентралізація влади та організація територіальних громад, пенсійна і земельна реформи, сприяння внутрішнім переселенцям з тимчасово окупованих територій у налагодженні ефективних механізмів комунікації з місцевими органами влади, обслуговування мало захищених верств населення. Отже, бібліотеки функціонують у комунікаційній системі не лише як інформаційна база. Сьогодні вони позиціонують себе як соціально комунікативний інститут і суб'єкт комунікації.

Тобто подальший розвиток бібліотек залежить значною мірою від їхнього долучення до процесів формування інформаційно-комунікаційного простору та до активної участі в суспільних процесах, кожна – на своєму рівні. Акцент на випередження є умовою не тільки збереження свого місця в суспільстві, але і його зміцнення та сталого розвитку.

У сучасних бібліотекознавчих дослідженнях дедалі частіше йде мова про системні моделі бібліотечно-інформаційного обслуговування із залученням у соціально-комунікаційний контекст. Підкреслюється активність самого користувача в інформаційному процесі, його зацікавленість у тих чи інших засобах бібліотечних наукових

комунікацій. В контексті інформаційно-комунікаційної діяльності інноваційна бібліотека виглядає як сервісно-орієнтовна модель, в якій виняткову важливість набуває системність інформаційних технологій.

Стаття Лесі Туровської **«Сервіс-орієнтована модель обслуговування користувачів у системі бібліотечних наукових комунікацій»** (Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2020. № 4) окреслює структуру та перераховує основні риси такої моделі, пропонує блок-схему з наведеними складовими сервіс-орієнтованого бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Авторка зазначає, що вироблення такої моделі можливе лише за умов суцільного адаптування до реалій сучасного інформаційного середовища. Магістральним напрямом такого адаптування виступає інформатизація бібліотечної діяльності, яка найяскравіше проявляється у процесі формування та надання у читацьке користування власних бібліотечно-інформаційних ресурсів, послуг, продуктів та вебсервісів; забезпечення їх загальнодоступності за допомогою власного вебпорталу та присутності у глобальних інформаційних соціальних мережах.

Кульмінацією такої діяльності є налагодження чіткого процесу комплексного дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування та віртуальна комунікаційна взаємодія з відділеними користувачами.

У структурному відношенні сервіс-орієнтована модель бібліотечно-інформаційного обслуговування може представляти собою єдність таких взаємозалежних компонентів: електронні інформаційні ресурси; бібліотечний персонал; матеріально-технічна база; інформаційно-комунікаційні технології; віртуальне середовище.

У тій чи іншій мірі модель характеризується наступними рисами:

- автоматизація бібліотечного обслуговування, що відбувається за мінімальної участі персоналу (включаючи пошук в ЕК як у стінах бібліотеки, так і в умовах віддаленого доступу);
- доступ до мережі інтернет з метою необмеженого використання різних форм і засобів бібліотечних наукових комунікацій;
- активна участь у діяльності соціальних мереж та інтернет-спільнот;

- перетворення бібліотеки на своєрідний інтелект-центр із пріоритетним наданням електронних інформаційних послуг.

Завдяки сервіс-орієнтованій моделі, організованій у такий спосіб, запевняє авторка, широке коло віддалених користувачів отримує змогу необмеженого цілодобового та безкоштовного доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів, послуг та онлайн-сервісів. Адже стрімке поширення такої діяльності спричиняє появу нових комунікаційних форм, які, в свою чергу, створюють нове соціокультурне середовище.

Виявленню основних тенденцій впровадження неформальних освітніх практик у сучасних бібліотеках, а також визначенню перспектив їхнього розвитку в контексті формування дієвої національної системи безперервної освіти присвячена публікація Тетяни Каменської *«Сучасна бібліотека як центр неформальної освіти»* (Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2020. Вип. 58).

Адже динаміка інформаційних та освітніх процесів у сучасному суспільстві суттєво посилює роль самоосвіти, що призводить до закономірного зростання попиту на додаткові ресурси та можливості неформальної освіти. У наш час у розвинутих країнах значущість і дієвість неформальної освіти дорослих як складової безперервного навчання визначені на урядовому рівні.

Одне з важливих місць в освітній інфраструктурі будь-якої демократичної країни посідає соціальний інститут бібліотеки. Еволюціонує разом із суспільством, бібліотека спрямовує свою діяльність на забезпечення рівного та якісного доступу до інформації та знань. Посилення позицій неформальної освіти закономірно позначається на розвитку сучасного бібліотечного обслуговування, орієнтованого на освітні потреби сучасних користувачів.

Які ж основні тенденції впровадження неформальних освітніх практик у сучасних бібліотеках, а також визначення перспектив їхнього розвитку в контексті формування дієвої національної системи безперервної освіти?

Зокрема, в США та ЄС бібліотека активно включається до системи національної освіти. Наприклад, у спільно організованих навчальних центрах пропонуються освітні програми для різних категорій користувачів, у т. ч. пов'язані з проблемою нестачі кваліфікованих

робітників. Особливим інтеграційним напрямом роботи для бібліотек у Німеччині стала адаптація біженців і мігрантів, які потребують своєчасної та різнопланової соціалізації. Водночас для публічних бібліотек США вже звичною стала практика відкриття освітніх центрів LifeLong Learning, в яких безкоштовно пропонується широкий спектр інформаційних та культурних навчальних програм для користувачів: мовні та комп'ютерні курси, медіаосвітні та спеціалізовані тренінгові програми.

Американські бібліотеки одними з перших почали приділяти увагу технологічній обізнаності користувачів, відкриваючи креативні освітні простори «Makerspace»¹ або «FabLab», де всі охочі можуть ознайомлюватися та використовувати високотехнологічне та надсучасне устаткування (3D-принтери, робототехніку, обладнання для створення відеоігор, мультимедіа тощо). Тепер відкриття в бібліотеках спеціальних майданчиків для вивчення новітніх технологій є трендом в усьому світі.

Слід також зазначити, що зростаюче різноманіття пізнавально-інформаційних запитів сучасних користувачів, пов'язане зі швидкістю оновлення інформації та знань, спонукає бібліотеки і до впровадження інноваційних освітніх технологій. Зокрема, широкі перспективи для сучасних бібліотек відкриває дистанційна освіта, можливості якої дають змогу підняти процес безперервної освіти на якісно новий рівень.

Важливо вказати, що дистанційна освіта надає рівні можливості в реалізації права людини на освіту та отримання інформації людям з особливими потребами. Особливо гостро це питання стоїть в Україні, де в умовах економічної нестабільності та кризового стану гуманітарної сфери ця категорія населення виявилася однією з найбільш соціально вразливих і тепер її представники здебільшого мають обмежений доступ до вищої освіти.

На думку авторки, перспективним видається бачення сучасних вітчизняних бібліотек як свого роду хабів дистанційного навчання та освітніх послуг для місцевого населення. Здійснення бібліотекою актуальних освітніх завдань надаватиме можливість суттєво розширити

¹ Досвід роботи у такому форматі має Запорізька ОУНБ. Докладніше у статті Ж. Назаренко «STREAM-освіта в бібліотеці» (Бібл. планета. 2019. № 1).

коло користувачів, а також збільшити кількість споживачів освітніх послуг у віддалених та малонаселених регіонах, в яких відсутні освітні та наукові центри.

Сучасний етап формування інформаційного суспільства характеризується активним розвитком соціальних медіа, розширенням їхнього використання в різних сферах, зокрема і в бібліотечній.

Але дослідження сучасного стану та перспектив використання соціальних медіа в бібліотечній діяльності потребує створення класифікації соціальних медіа як інструменту осмислення роботи в них бібліотечних представництв. Це, в свою чергу, слугує важливою передумовою їхнього ефективного функціонування, вироблення політик та стратегій бібліотечного представництва в соціальних медіа. Особливо зважаючи на різноманітність напрацьованих відповідних бібліотечних практик: продукування, акумулювання, поширення унікальної інформації в різних типах соціальних медіа – соціальних мережах, блогах, колаборативних проєктах, рекомендаційних сервісах, геосоціальних системах, файлообмінних спільнотах, медіахостингах, віртуальних світах тощо.

Цій темі й присвячена публікація Валерії Струнгар *«Типологічна класифікація соціальних медіа як об'єкт діяльності бібліотек»* (Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2020. Вип. 58).

Авторка звертає увагу на те, що в багатьох дослідженнях існує підміна більш широкого поняття «соціальні медіа» вузьким терміном «соціальні мережі». Термін «соціальна мережа» як елемент соціального середовища, що пов'язує дві системи: людину і суспільство та позначає потужне соціокомунікаційне явище, є складовою феномену соціальних медіа. За своєю сутністю та за способом функціонування обидва були пов'язані, насамперед, з появою та динамічним розгортанням нового культурологічного феномену Веб 2.0.

Окреслюючи феномен сучасних соціальних медіа, науковці визначають такі його характеристики: глобальність, періодичність, доступність, соціабельність, демократичність, можливість встановлення зворотного зв'язку, мультифункціональність.

Наразі виокремлюють такі категорії соціальних медіа: віртуальні співтовариства; блоги; соціальні мережі; співтовариства з виробництва спільного контенту; вікі-сервіси; геосоціальні сервіси тощо. Деякі науковці до цього переліку додають: форуми, мікроблоги, фотохостинги, сайти відгуків, соціальні закладки, соціальні ігри, відеохостинги і віртуальні світи. Очевидно, зазначає авторка, цей перелік буде постійно доповнюватись за рахунок появи новітніх форм та видів соціальних медіа.

У контексті розглянутих класифікацій у своєму дослідженні Валерія Струнгар пропонує узагальнювальну класифікацію соціальних медіа за типом контенту та комунікативною стратегією.

За типом контенту:

- соціальні медіа, орієнтовані на представлення мультимедійного контенту: текстових повідомлень, світлин, відео- та аудіо документів (наприклад, соціальні мережі (Facebook, Twitter тощо), віртуальні світи (Second Life);
- соціальні медіа, орієнтовані на представлення моноформатного контенту: відео- (YouTube), фотоконтенту (Pinterest), слайд-шоу (SlideShare). Також до цього виду соціальних медіа можна віднести соціальні медіа, орієнтовані на представлення візуального, відео- та аудіо контенту (соціальні мережі Flickr, Instagram, iTunes) як розширений вид моноформатного контенту.

За комунікативною стратегією:

- колаборативні проекти, які передбачають співпрацю та взаємодію з користувачами на основі вікі-технології, за допомогою якої вони стають учасниками виробництва інформації, авторами, споживачами, редакторами і дистрибуторами в одній особі;
- геосоціальні системи – сервіси на основі геоінформаційних систем та інструментів акумуляції користувацького контенту (відгуків, фото, оцінок тощо). Бібліотеки можуть їх використовувати задля представлення установи (Wikimapia, Google Maps, OpenStreet Map) або як інструменти користувацької взаємодії (Foursquare);

- рекомендаційні сервіси, створені на основі системи колаборативної фільтрації інформації, які пропонують поради та рекомендації з урахуванням подібності вподобань декількох користувачів (Goodreads, LiveLib, Букмікс тощо);
- файлообмінні спільноти, орієнтовані на спільне використання файлів, засновані на рівноправності учасників обміну (торренттолока «Гуртом»);
- соціальні медіа, які забезпечують комунікацію користувачів (соціальні мережі Facebook, Twitter тощо); блоги (LiveJournal.com, Blog.net.ua, Blox.ua); віртуальні світи (SecondLife).

Отже, розроблена автором типологічна класифікація висвітлила наявність різних типів масмедіа, де відзначається або може відзначитися присутність бібліотек.

Але, враховуючи те, що сьогодні соціальні медіа досить швидко розвиваються, і надалі можна прогнозувати, що класифікація буде змінюватись і доповнюватись.

В умовах сучасного безупинного розвитку інформаційних технологій, постійного розширення можливостей для найвигіднішої маркетингової комунікації важливо вибрати найбільш вигідну платформу для просування власних товарів та послуг. Павло Штих в своїй статті *«Соціальні мережі як засіб просування довідково-бібліографічних продуктів та послуг у системі національних комунікацій»* (Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2020. Вип. 58.) пропонує скористатися мережею «Фейсбук» – найбільшою соціальною мережею у світі та одним з найпопулярніших інтернет-сервісів в Україні. Він вбачає, що мультимедійність цієї мережі дає змогу розміщувати різноманітний контент (текстовий, графічний, аудіовізуальний), що значно розширює можливості інформування користувачів про нові довідково-бібліографічні ресурси та послуги.

В публікації аналізується використання соціальних медіа для ефективного просування бібліотечних продуктів та послуг, акцентується увага на організації діяльності співробітників у цій сфері, розглядається ефективність взаємодії аудиторії сторінки відділу науково-

бібліографічної інформації Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського з публікаціями (дописами) в соціальній мережі «Фейсбук», окреслюються пріоритетні напрями подальшого розвитку та підтримки сторінки, надаються деякі рекомендації щодо ефективнішого використання ресурсів цієї соціальної мережі та її статистичних можливостей для детальнішого аналізу взаємодії з аудиторією.

Сторінка відділу науково-бібліографічної інформації була створена у січні 2013 р.; станом на 1 січня 2020 р. мала такі статистичні показники: 701 підписник, 839 дописів та 1211 фотографій.

Автор звертає увагу на деякі важливі моменти, які необхідно враховувати не тільки для просування бібліотеки (або її структурного підрозділу) та її інформаційних продуктів і послуг у соціальній мережі «Фейсбук», але й для ефективного моніторингу своєї діяльності в цьому глобальному сервісі:

- узгодження певних стандартів щодо розміщення публікацій (дописів) на сторінці, навіть якщо офіційно вони не регламентовані;
- підтримка інтересу аудиторії розміщенням якісного й професійного (відповідно напрями діяльності установи) контенту, враховуючи реакції на публікації та зворотний зв'язок від підписників та прихильників сторінки;
- своєчасне проведення моніторингу ефективності взаємодії сторінки з користувачами, використовуючи доступну деталізовану статистичну інформацію, яку надає сама мережа.

Низка публікацій присвячена діяльності бібліотечних установ в умовах карантинних обмежень. Адже ситуація, яка склалася в світі та у нашій країні, зокрема, у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, виявила безпрецедентну затребуваність дистанційних форм роботи і комунікації. В умовах суворого карантину і неможливості зібрань у реальному просторі хмарні сервіси і онлайнві платформи для комунікації довели свою ефективність. Використання таких сервісів, як Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle, Zoom тощо, засвідчило, що в онлайнвому режимі можливо не лише забезпечити пошук потрібного документа і доступ до його змісту, а й проведення презентації книги, семінару, круглого столу тощо.

Так, Тетяна Колеснікова у своїй статті *«Бібліотеки закладів вищої освіти в умовах невизначеності: особливості організації віддаленої роботи персоналу»* (Укр. журнал з бібліотекознавства та інформ. наук. 2020. Вип. 6) зазначає, що пандемія COVID-19 створила неочікувані виклики для публічного й академічного просторів бібліотек і бібліотекарів та вимагає термінового комунікативного перезавантаження бібліотек.

У своїй публікації авторка досліджує адміністративний аспект запровадження карантину, початковий етап організації переведення колективів бібліотек закладів вищої освіти України на дистанційну роботу в перші 2 місяці (13.03–13.05.2020 р.), здійснює ґрунтовний аналіз фахової літератури, сайтів бібліотек і бібліотечних асоціацій, соціальних мереж та власного досвіду як директорки університетської бібліотеки під час пандемії.

Ґрунтовний аналіз зарубіжної та вітчизняної фахової літератури був спрямований на пошук відповідей на ряд питань. Якими були перші кроки керівників бібліотек для швидкої зміни організаційного клімату? Які існуючі та новостворені комунікативні системи і конструкції були використані? Якими можуть бути моделі організації віддалено працюючих команд (колективів) бібліотек в умовах пандемічної реальності? І які з них на середину травня 2020 р. вже мали місце в Україні?

Аналіз і детальне вивчення ситуації дав змогу Тетяні Колесниковій виокремити та охарактеризувати такі чотири моделі організації віддалено працюючих команд бібліотек закладів вищої освіти:

- **Еталонна.** Команда (колектив) цілком підготовлена до можливих обмежень фізичної комунікації з повним штатом працівників, які володіють навичками для віддаленої роботи та високою здатністю створення цифрового контенту тощо;
- **Профі.** Функціональні групи, підготовлені до можливих обмежень фізичної комунікації, які реалізують окремі напрямки роботи бібліотеки, але надання повного комплексу онлайн-послуг з різних причин неможливе;
- **Стартова.** Тільки окремі працівники підготовлені до можливих обмежень фізичної комунікації, які мінімально

забезпечують роботу сайту бібліотеки (як основного каналу комунікації з користувачами) та організацію мінімального сервісу; більша частина співробітників задіяні у створенні цифрових ресурсів локально;

- **«Zero conditional»** (умовно нульова). Відсутність працівників, підготовлених до можливих обмежень фізичної комунікації.

Що стосується Моделі 4 «Zero conditional», то, з одного боку, вона може демонструвати посилення цифрового розриву і позбавлення конституційного права на працю тих, у кого немає комп'ютерів, ноутбуків, планшетів, смартфонів або доступу до інтернету вдома. З іншого – невідповідність компетентностей бібліотекарів необхідності задоволення зростаючих потреб вищої освіти, зокрема, у дистанційних навчанні та дослідницькій діяльності.

Авторка завершує своє дослідження такими висновками: перехід бібліотек вишів світу та України до розширення діяльності в онлайн-просторі неминучий, при цьому змінюється комунікативна модель діяльності бібліотеки; у підготовлених до роботи в цифровому середовищі бібліотечних колективах при переході на віддалену діяльність успішніше реалізується управлінський аспект.

Продовжує тему стаття Марини Маслової *«Бібліографічна діяльність Запорізької ОУНБ під час карантину»* (Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2020. № 4), яка узагальнює досвід діяльності відділу наукової інформації та бібліографії Запорізької ОУНБ під час карантину. Знайомить з традиційними бібліографічними послугами, що зазнали деяких змін, новими ідеями, які виникли завдяки незвичним умовам праці, та бібліографічною продукцією, створеною за цей час.²

Досвіду роботи ЦБС Мелітопольської міської ради Запорізької області в умовах карантину, спричиненого пандемією, присвячена публікація Галини Браги *«Робота міських бібліотек в умовах карантину»* у тому ж номері часопису.

Вивчивши практику зарубіжних книгозбірень, які раніше за українські зіткнулися з аналогічною проблемою, та рекомендації

² Див. Додаток № 1

Української бібліотечної асоціації, колектив ЦБС на чолі з директором зосередився на розвитку онлайн-сервісів.

На цей час бібліотеки ЦБС мали достатній досвід обслуговування користувачів на відстані та використання онлайн-сервісів, зокрема, соціальних мереж Facebook та Instagram, інтерактивних форм спілкування Skype, Viber, Telegram, SMS-розсилку.

Тож поступово робота бібліотек налагодилася за планом, перейшовши на терени віртуального простору. За короткий час бібліотекарям довелося змінити свої професійні функції, розширити канали комунікації з користувачами, самостійно опанувати онлайн-програми та допомагати користувачам, зокрема й педагогам, щодо налаштування дистанційного спілкування, проведення відеоконференцій, оплати комунальних послуг онлайн тощо.

Для продовження тренінгів на курсах комп'ютерної грамотності «Смартфон – це просто» був створений груповий чат у Viber; група «Клуб розмовної української мови» у Facebook активно пропонувала підписникам корисну інформацію, експрес-уроки, тести; співпраця бібліотек з ізостудією «Веселка» втілилася у новий проєкт «Відеошкола малювання»; щотижнева рубрика в соціальних мережах «Я рекомендую!» перетворилася на онлайн-челендж та багато іншого.

Проте були й складнощі, які успішно долалися. Так, справжнім викликом для бібліотекарів стало проведення традиційного конкурсу читців. Але результат перевищив всі очікування: у конкурсі взяли участь понад 80 декламаторів у віці від 5 до 70 років не тільки з Мелітополя, а й інших областей України. А кількість підписників на сторінки бібліотеки у соцмережах збільшилась на 600!

Крім цього, вимушений карантин надав додаткову можливість для самоосвіти. Так, значна частина бібліотекарів успішно опанувала цифрові навички за сучасним форматом на онлайн-платформі цифрової грамотності Міністерства цифрової політики України «Дія. Цифрова освіта».

Марина Маслова

Бібліографічна діяльність Запорізької ОУНБ під час карантину

Пандемія та, як наслідок, карантин, – такі собі «чорні лебеді», за Нассімом Талебом, застали світ та Україну зненацька. Перед колективом Запорізької ОУНБ постав вибір: вимушений простій або дистанційна робота. Співробітники відділу наукової інформації та бібліографії (їх, до речі, п'ять) теж зробили свій вибір: частина прийняла умови простою, а частина залишилась на дистанційній роботі. По-перше, ніхто не відміняв традиційні сервіси бібліотеки, серед яких «Віртуальна довідка», а по-друге, хіба можна було залишити без інформації абонентів групової інформації? Крім цього, завжди є можливість шукати інформацію для бібліографічних покажчиків та списків. Сайт бібліотеки та мережеві ресурси теж вимагали оновленої інформації.

І розпочалася робота. На сторінці бібліотеки у мережі «Фейсбук» було опубліковано звернення до користувачів сервісу «Віртуальна довідка» з так званою «карантинною» пропозицією (дещо пізніше її озвучила представниця бібліотеки на місцевому телевізійному каналі). Адже навчання у вишах не завмерло, хтось потребував джерел для курсових, дипломних робіт, хтось писав наукову статтю...

Зазвичай, у відповіді на тематичний запит пропонуються, насамперед, джерела з фондів бібліотеки (книговидачу ж ніхто не скасовував!). І тільки у разі їхньої недостатньої кількості або повної відсутності, – посилання на ресурси інтернету. Тепер основний акцент бібліографами робився саме на повнотекстових ресурсах інтернету. Слід зауважити, що такий формат інколи вимагав більше часу на пошук та оформлення відповіді. Питання теж вирізнялись різноманітністю та рівнем складності. Хотілося знайти якомога більше джерел з якісною інформацією. На допомогу приходили ресурси провідних бібліотек України, видання університетів тощо. Саме під час карантину загальна кількість звернень до сервісу перетнула позначку 6000 (від моменту його створення у 2008 році).

Інформаційна діяльність – один із основних напрямів роботи бібліографічного відділу будь-якої бібліотеки. Так, у 2020 році 55

абонентів групової інформації Запорізької ОУНБ очікують інформацію за 22 темами. Якщо взяти до уваги, що періодичність надання інформаційних списків від одного разу на місяць до одного – на квартал, то відпочивати на карантині бібліографам не доводилось. Пошук нових джерел та ресурсів інформації проводився постійно. До речі, поштовхом до активізації цього процесу стала й інша прикра причина – у 2020 році бібліотека залишилась без передплати періодичних видань – головного джерела інформації.

Саме завдяки активній інформаційній та пошуковій діяльності з'явився «Список доступних повнотекстових електронних наукових фахових видань України з посиланнями на архіви номерів» (<https://zounb.zp.ua/node/7242>). Практично всі вони цитуються у вітчизняних та міжнародних наукометричних, реферативних базах даних. Відмінність від інших подібних списків у тому, що видання розташовані за галузями знань із зазначеними доступними випусками (станом на 7.05.2020), а у разі висвітлення проблем декількох галузей – розміщені в усіх відповідних тематичних блоках. Станом на 18 травня ресурс мав вже 60 переглядів (минул лише тиждень від дня публікації).

Наприкінці 2019 року відбулась заміна теми «Запоріжжя на сторінках центральної преси», завдяки якій велось багаторічне інформування органів місцевої влади, на декілька інших. Разом із представниками відділу комунікацій Запорізької обласної ради були окреслені напрями, які дійсно відповідають нагальним потребам місцевого самоврядування, регіонального розвитку та затребувані громадою. Згідно з вимогами часу, був переглянутий і формат самих джерел – бібліографічний ресурс змінений на повнотекстовий. З вибором тем допоміг досвід Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого – створена БД «ІнформВлада», яка містить інтернет-ресурси з питань діяльності органів влади.

Та й інші абоненти інформації, серед яких Запорізький обласний та міський центри соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія, Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області, Запорізьке обласне об'єднання ВУТ «Просвіта ім. Т. Шевченка», Запорізький обласний центр патріотичного виховання молоді, структурні підрозділи

КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР, – потребували уваги. Так, за час карантину 25 абонентам групової інформації були надіслані 30 інформаційних списків за 21 темами.

Наприкінці минулого року бібліотека отримала нові надходження за Програмою поповнення фондів публічних бібліотек. А з початку 2020 року розпочалась активна обробка та розподіл книжкових видань по структурних підрозділах Запорізької ОУНБ. Нові надходження потребували реклами та просування. Працівники відділу наукової інформації та бібліографії активно долучились до цього процесу. Регулярно публікувались на сайті (<https://zounb.zp.ua/node/4467>) та на сторінках бібліотеки та відділу у мережі «Фейсбук» тематичні огляди та огляди окремих видань з нових надходжень – робота кипіла. Карантин дещо скорегував плани: частину книг довелось взяти додому для подальшого опрацювання, свідомо сповільнити публікацію готових оглядів (хотілося, щоб за книгою все ж таки користувачі прийшли до бібліотеки, а не забули про неї за час карантину).

У 2011 році бібліографічний список, присвячений творчості канадської письменниці Еліс Манро, став першим у серії «Лауреати літературних премій» (<http://zounb.zp.ua/node/3903>). Кожний випуск містить матеріал про лауреатів Нобелівської та Шевченківської літературних премій. Такі бібліографічні списки, як правило, складаються з наступних розділів: біографічні відомості, огляд творчості, списки творів та література про творчість.

На час карантину припала підготовка та публікація випусків, присвячених цьогорічним лауреатам Національної премії ім. Тараса Шевченка у номінації «Література»: поетесі Маріанні Кіяновській за книгу «Бабин Яр. Голосами» (<http://zounb.zp.ua/node/7222>) та письменнику Тарасу Прохаську за збірку есеїв «Так, але...» (<http://zounb.zp.ua/node/7228>).

Окрім згаданих списків, у стадії підготовки бібліографічний покажчик із започаткованої у 2020 році серії «Споживаємо розумно». Серія має на меті об'єднати декілька тематичних видань, серед яких – «Розумний дім» та «Розумне місто». Але виявилось, що це неможливо без інформації про «інтернет речей» – мережеву комунікацію об'єктів (речей), які взаємодіють між собою та навколишнім середовищем. Саме

ця технологія й допомагає будинкам та містам ставати «розумними». Тож першим у серії «Споживаємо розумно» став покажчик, присвячений «Інтернету речей».

До нього увійшли публікації із відкритих інтернет-ресурсів та електронного каталогу Запорізької ОУНБ. Завдяки детальному аналітичному розпису періодичних видань та наукових збірок із фондів бібліотеки (тільки минулого року працівниками відділу наукової інформації та бібліографії занесено біля 10 000 записів), багатоаспектній пошуковій системі, електронний каталог дав змогу підібрати необхідний матеріал для майбутнього покажчика. Залишилось передивитися деякі джерела devizu (перегляд планується здійснити вже по завершенню карантину), створити іменний покажчик та зробити зовнішнє оформлення.

У 2017 році побачив світ бібліографічний покажчик «Діти з особливими потребами в освітньому просторі України» (<https://zounb.zp.ua/node/5808#q1>). Увага держави та суспільства до цієї важливої проблеми та прагнення бібліотекарів в будь-який спосіб допомогти у вирішенні нагальних завдань у цієї категорії громадян, спонукали фахівців до створення покажчика з цієї проблематики. Посібник структурований за окремими напрямками нозологій та за розділами, які включають законодавчі та нормативні документи, матеріали загального характеру.

За три роки до ресурсу звернулось більше 48 000 користувачів (на початок 2021 року – 76 000). Про важливість вибраної теми говорить й постійний попит на матеріали зазначеної тематики багатьма абонентами інформації протягом останнього часу. Тож виникла ідея зібрати нові джерела (опубліковані після виходу покажчика), які стосуються окремих нозологій. Наразі ведеться робота над створенням чергового випуску (карантин надихає!).

Багато років поспіль відділ видає щоквартальний аналітичний огляд «Бібліографічні ідеї та технології», черговий випуск якого припав на квітень (<https://zounb.zp.ua/node/7240>). Перший випуск за 2020 рік містить інформацію про бібліографічне забезпечення наукометричних досліджень використаних джерел до наукових праць; модель сучасного бібліотечно-інформаційного сервісу; характерні особливості здійснення

інтернет-маркетингу бібліотеками України; проблеми створення позитивного іміджу та подолання усталених стереотипів щодо бібліотечних професій; асортимент найпопулярніших креативних форм обслуговування та культуру спілкування в нових реаліях інформаційно-комунікаційного середовища.

За час карантину вийшов черговий тематичний випуск прес-дайджесту «Земельна реформа в Україні: переваги і загрози» із серії «Український вибір: виклики та перспективи» (<http://zounb.zp.ua/node/7237>). Адже введення ринку землі породжує суперечки як між противниками, так і між прихильниками цієї реформи. Ключовим залишається питання власності на землю в сільському господарстві, де володіння, користування й розпорядження земельними ресурсами вимагають подальших ґрунтовних обговорень та прийняття правильних рішень.

Спочатку щоквартальне видання «Український вибір: виклики та перспективи» об'єднувало різноманітні публікації з періодичних видань, які висвітлювали переважно питання зовнішньої політики та економіки України. Але згодом виникла потреба об'єднати публікації у тематичні випуски. Таким чином, починаючи з 2015 року, з'явилися спецвипуски, а назва видання перетворилась на назву серії. У 2019 році вийшли наступні тематичні випуски: «Демократичні вибори в Україні: принципи, механізми та технології реалізації», «Сучасні тенденції трудової міграції в Україні», «Електронне урядування в Україні», «Національна модель соціальної відповідальності в Україні».

Серед квітневих видань – буклет «Поет розстріляного відродження Микола Зеров (1890-1937)» із серії «З Україною в серці» (<https://zounb.zp.ua/Mykola%20Zerov>). Свого часу ці видання виходили тільки у друкованому вигляді, але нинішня ситуація внесла свої корективи. Віднині вони розміщуються на сайті, а також на сторінках бібліотеки та відділу у мережі «Фейсбук».

Окрім перерахованого вище, співробітники відділу друкували тематичні списки (у минулому так звані «письмові довідки»). З переходом бібліотеки на Універсальну десяткову класифікацію було прийнято рішення кардинально відредагувати Систематичну картотеку статей, вилучити застарілі картки. Але інформацію окремих розділів

(історія, літературознавство тощо) хотілося зберегти. Тож до списку традиційних тематичних довідок, які включають затребувані або актуальні теми, додалися й ті, що містять ретроспективну інформацію. Всі без виключення списки розміщуються в електронному каталозі бібліотеки та відкриваються у текстовому форматі.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що попри складнощі, пов'язані з незвичним форматом роботи, обмеженим доступом до довідково-інформаційних ресурсів бібліотеки, бібліографічна та інформаційна діяльність не зупиняється. Отже, ефективно використовуючи можливості засобів масових комунікацій для популяризації всього спектра бібліографічних продуктів і послуг, можна продовжувати залучати нових користувачів та сприяти формуванню позитивного іміджу бібліотеки у громаді.

Але все ж таки співробітники відділу наукової інформації та бібліографії Запорізької ОУНБ, як і вся бібліотечна спільнота, з нетерпінням чекають на повернення до живого спілкування з реальними читачами, нових зустрічей з цікавими людьми та галасливих масових заходів!

Список літератури

1. Брага Г. Робота міських бібліотек в умовах карантину / Галина Брага // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2020. – № 4. – С. 27-28.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Бібліотечний соціальний інститут в першій чверті XXI століття: історичні та соціокультурні чинники розвитку / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2020. – № 1. – С. 72-79. – Бібліогр.: 11 назв. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2020_1_13
3. Гранчак Т. Концептуальна модель гнучкої бібліотеки / Тетяна Гранчак // Укр. журнал з бібліотекознавства та інформ. наук. – 2020. – Вип. 6. – С. 10-23. – URL: <https://cutt.ly/1jA4Iu9>
4. Каменєва Т. Сучасна бібліотека як центр неформальної освіти / Т. Каменєва // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2020. – Вип. 58. – С. 479-489. – URL: <https://doi.org/10.15407/np.58.479>
5. Колесникова Т. Бібліотеки закладів вищої освіти в умовах невизначеності: особливості організації віддаленої роботи персоналу / Тетяна Колесникова // Укр. журнал з бібліотекознавства та інформ. наук. – 2020. – Вип. 6. – С. 40-61. – URL: <https://cutt.ly/2jA4Dv3>
6. Маслова М. Бібліографічна діяльність Запорізької ОУНБ під час карантину / Марина Маслова // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2020. – № 4. – С. 22-24.
7. Сісіна Л. Комунікативний простір бібліотеки початку XXI ст. / Л. Сісіна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2020. – Вип. 60. – С. 276-294. – URL: http://np.nbuv.gov.ua/doc/nprnbuimviv_2020_60_20
8. Струнгар В. Типологічна класифікація соціальних медіа як об'єкт діяльності бібліотек / В. Струнгар // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2020. – Вип. 58. – С. 195-205. – URL: <https://doi.org/10.15407/np.58.195>
9. Туровська Л. Сервіс-орієнтована модель обслуговування користувачів у системі бібліотечних наукових комунікацій / Леся Туровська // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2020. – № 4. – С. 2-4. – Бібліогр.: 6 назв.
10. Штих П. Соціальні мережі як засіб просування довідково-бібліографічних продуктів та послуг у системі національних комунікацій / П. Штих // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2020. – Вип. 58. – С. 469-478. – URL: <https://doi.org/10.15407/np.58.469>

Бібліографічні ідеї та технології

Аналітичний огляд

(IV квартал 2020 р.)

Підготувала: *М. Маслоva*

Редактор: *Т. Пшванова*

Комп'ютерна верстка: *Г. Мацієвська*

Наклад 10 прим.

Віддруковано у Запорізькій ОУНБ
просп. Соборний, 142, Запоріжжя, 69095

Відділ наукової інформації та бібліографії

Телефон: 787-53-57

Ел. пошта: bibliograf.zounb@ukr.net, bibliograf@zounb.zp.ua

**ЗАПОРІЖЖЯ
ПР. СОБОРНИЙ, 142
061 787 53 57**

**BIBLIOGRAF.ZOUNB@UKR.NET
BIBLIOGRAF@ZOUNB.ZP.UA**

**FACEBOOK.COM/BIBLIOGRAF.ZOUNB
YOUTUBE.COM/BIBLIOGRZOUNB**

ZOUNB.ZP.UA